

Co to jest Eurydice?

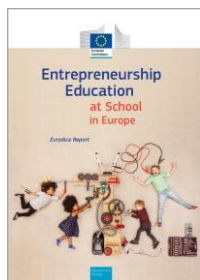
Sieć Eurydice dostarcza informacji i analiz dotyczących europejskich systemów edukacji i krajowych polityk edukacyjnych. Składa się z 40 biur krajowych w 36 krajach uczestniczących w programie Erasmus+ i jest koordynowana oraz zarządzana przez Agencję Wykonawczą ds. Edukacji, Kultury i Sektora Audio-wizualnego (EACEA) w Brukseli. Publikacje Eurydice są dostępne nieodpłatnie na stronie internetowej sieci lub na życzenie w formie drukowanej. Więcej informacji na temat Eurydice na stronach: <http://ec.europa.eu/eurydice> oraz <http://www.eurydice.org.pl>.

Pełen tekst raportu

Entrepreneurship Education at School in Europe jest dostępny w języku angielskim na stronie Eurydice www.eurydice.org.pl

Eurydice Highlights

Nauczanie przedsiębiorczości w szkołach w Europie

Czy nauczanie przedsiębiorczości w szkołach jest niezbędne? W których krajach naucza się przedsiębiorczości jako przedmiotu szkolnego? Czy kraje europejskie sformułowały strategie poświęcone kształtowaniu postaw związanych z przedsiębiorczością? W jaki sposób kształcą się nauczyciele przedsiębiorczości?

Nowy raport Eurydice dotyczący nauczania przedsiębiorczości w szkołach koncentruje się na odpowiedziach na powyższe pytania.

Rozwój i promocja nauczania przedsiębiorczości to od lat jeden z kluczowych priorytetów instytucji Unii Europejskiej i jej krajów członkowskich. W kontekście wysokiego odsetka młodych bezrobotnych, nawracających kryzysów ekonomicznych oraz gwałtownych zmian związanych z rewolucją technologiczną i gospodarczą oraz rozwojem społeczeństwa opartego na wiedzy, umiejętności przekrojowe, takie jak bycie przedsiębiorczym, są kluczowe nie tylko dla kształtowania postaw młodych ludzi, ale również dla rozwoju kultury przedsiębiorczości w Europie. Jednak niektóre kraje zobowiązały się do upowszechniania nauczania przedsiębiorczości już ponad dziesięć lat temu, a inne dopiero to zobowiązanie podejmują.

Uwzględniając dane z raportu Eurydice o nauczaniu przedsiębiorczości z roku 2012 ⁽¹⁾, nowe opracowanie przedstawia ostatnie trendy europejskie w tej dziedzinie. Raport podaje zaktualizowane i bardziej szczegółowe informacje dotyczące strategii, programów nauczania i efektów kształcenia, a także podejmuje nowe zagadnienia, takie jak sposoby finansowania nauczania przedsiębiorczości i kształcenie nauczycieli tego przedmiotu. Raport przedstawia informacje dotyczące szkolnictwa podstawowego i średniego (I i II stopnia) z uwzględnieniem szkół zawodowych. Rok odniesienia raportu to 2014/15, a informacje zebrane zostały w 33 krajach należących do sieci Eurydice. Oprócz obszernego opisu porównawczego raport zawiera także krótkie informacje o nauczaniu przedsiębiorczości w poszczególnych państwach.

Raport definiuje nauczanie przedsiębiorczości jako kształtowanie umiejętności i postaw uczniów tak, aby potrafili oni przekształcić swoje kreatywne pomysły w przedsiębiorcze działania. Jest to kluczowa umiejętność dla wszystkich uczących się: wspierająca ich rozwój osobisty i aktywność obywatelską, zapobiegająca wykluczeniu społecznemu oraz zwiększająca możliwości zatrudnienia.

Niniejsze streszczenie zawiera najważniejsze wnioski z raportu.

⁽¹⁾ *Entrepreneurship Education at School in Europe* (Eurydice, 2012) https://webgate.ec.europa.eu/fpfis/mwikis/eurydice/index.php/Publications:Entrepreneurship_Education_at_School_in_Europe

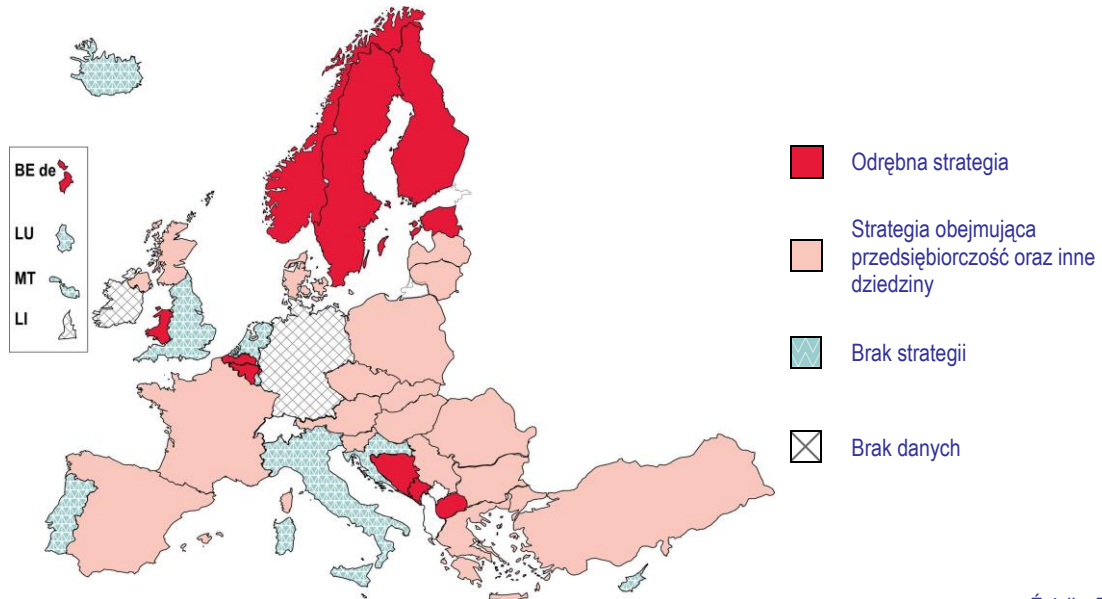
Stopień zaawansowania tworzenia strategii dotyczących nauczania przedsiębiorczości

Spośród trzydziestu ośmiu systemów edukacji analizowanych w raporcie, jednaście posiadało w roku 2014/15 odrębną strategię poświęconą nauczaniu przedsiębiorczości, a osiemnaście – strategię obejmującą rozwój, oprócz przedsiębiorczości, również innych dziedzin. Dziewięć

państw nie miało żadnych strategii krajowych dotyczących przedsiębiorczości.

Strategie poświęcone wyłącznie przedsiębiorczości charakteryzują się bardziej szczegółowym podejściem, obejmują szerszy zakres działań i zapewniają więcej wsparcia w realizacji wyznaczonych celów.

Krajowe strategie dotyczące nauczania przedsiębiorczości, 2014/15

Źródło: Eurydice.

Odrębne strategie dotyczące nauczania przedsiębiorczości zostały sformułowane w północnej Europie oraz w regionie Bałkanów Zachodnich

Odrębne strategie dotyczące nauczania przedsiębiorczości zostały sformułowane w krajach nordyckich. Dania, Szwecja, Finlandia oraz Norwegia dysponują takimi strategiami i jednocześnie dominują w międzynarodowych rankingach innowacyjności. Kraje regionu Bałkanów Zachodnich - Bośnia i Hercegowina, Czarnogóra oraz Macedonia – również sformułowały odrębne strategie dotyczące nauczania przedsiębiorczości. Strategie te nawiązują do polityki

Unii Europejskiej opracowanej przez Komisję Europejską w tej dziedzinie, w tym do regulacji UE o małych przedsiębiorstwach (*EU Small Business Act*) ⁽²⁾ oraz do ustaleń dotyczących edukacji zawodowej zawartych w Konkluzjach z Rygi ⁽³⁾. Ustalenia te obejmują wymagania dotyczące polityki poszczególnych krajów, stanowią jeden z elementów procesu akcesyjnego i są monitorowane na poziomie krajowym i unijnym.

Zwiększanie możliwości zatrudnienia to często wymieniany cel strategii dotyczących przedsiębiorczości

Na podstawie zebranych danych autorzy raportu przeanalizowali cztery cele strategiczne: aktywność obywatelską, przedsiębiorczość społeczną, tworzenie nowych przedsiębiorstw oraz zwiększanie możliwości zatrudnienia. Dwadzieścia krajów/regionów nawiązuje w swoich strategiach do przynajmniej trzech spośród wyżej wymienionych celów, a zwiększanie szans na zatrudnienie jest wśród tych

celów najczęściej wskazywane we wszystkich krajach europejskich. Przywiązywanie tak dużej wagi do zjawiska zatrudnialności jest spójne z podejmowanymi działaniami na rzecz przeciwdziałania wysokiemu poziomowi bezrobocia wśród młodych ludzi w wielu krajach europejskich.

⁽²⁾ http://ec.europa.eu/growth/smes/business-friendly-environment/small-business-act/index_en.htm

⁽³⁾ http://ec.europa.eu/education/policy/vocational-policy/doc/2015-riga-conclusions_en.pdf

Przegląd celów strategii ogólnych obejmujących również nauczanie przedsiębiorczości, 2014/15

Źródło: Eurydice.

Efekty kształcenia wynikające z nauczania przedsiębiorczości są fragmentaryczne i nie stanowią priorytetu strategicznego

Efekty kształcenia w zakresie przedsiębiorczości są niewątpliwie ważnym elementem nauczania tego przedmiotu, ale nie pojawiają się jako ważny składnik działań proponowanych w strategiach w większości krajów. W rzeczywistości różne rodzaje efektów kształcenia odnoszących się do przedsiębiorczości (postawy, umiejętności i wiedza) są uwzględnione w programach nauczania w szkołach europejskich w bardzo różnym stopniu. Jedynie około piętnastu krajów/regionów deklaruje wszechstronny

zestaw efektów kształcenia w zakresie przedsiębiorczości.

W tej sytuacji brak wszechstronnych efektów kształcenia w zakresie przedsiębiorczości może być uznany za jedną z głównych przeszkód w rozwoju skutecznej i wysokiej jakości edukacji w tej dziedzinie. Włączenie efektów kształcenia do procesu oceniania to także ważny wyznacznik miejsca nauczania przedsiębiorczości w szkolnych programach.

Stabilne i wszechstronne finansowanie powinno być nadal rozwijane

Rozwój i prowadzenie nauczania przedsiębiorczości w Europie są finansowane ze źródeł zarówno krajowych, jak i europejskich. Dwadzieścia siedem krajów/regionów przeznacza na finansowanie nauczania tego przedmiotu środki krajowe, przeważnie w ramach realizowanych strategii.

Oprócz środków krajowych dwadzieścia cztery kraje przeznaczą na nauczanie przedsiębiorczości środki unijne, a kilka polega wyłącznie na funduszach UE w finansowaniu edukacji tego typu.

Mimo że ponad połowa krajów przeznacza zarówno środki krajowe, jak i unijne na rozwój nauczania przedsiębiorczości, stabilne i długofalowe źródła finansowania nadal nie są w Europie dostatecznie rozpowszechnione. Finansowanie edukacji tego typu powinno mieć bardziej wszechstronny charakter i obejmować realizację strategii, tworzenie programów szkolnych, kształcenie i doskonalenie zawodowe nauczycieli oraz budowanie partnerstwa z przedsiębiorcami – kluczowy element tego typu edukacji.

Nauczanie przedsiębiorczości jest najbardziej rozpowszechnione w szkolnictwie średnim II stopnia, a w szkołach podstawowych jest stopniowo wprowadzane

W połowie krajów biorących udział w raportowaniu nauczanie przedsiębiorczości stanowi część programu szkolnego w szkolnictwie podstawowym jako cel międzyprzedmiotowy. W roku 2014/15 przedsiębiorczość została włączona do zestawu obowiązkowych przedmiotów w szkołach podstawowych w czternastu krajach.

W szkołach średnich II stopnia nauczanie przedsiębiorczości jest znacznie bardziej rozpowszechnione, a sposoby włączania tej tematyki do programów szkonych – dużo bardziej

zróżnicowane. Przedsiębiorczość może stanowić odrębny przedmiot (tak jak w przypadku Polski) czy też stanowić integralną część przedmiotu obowiązkowego lub do wyboru (przeważnie w naukach społecznych, ekonomii lub elementach zarządzania). Raport podkreśla fakt, że w tych krajach, gdzie przedmiot "przedsiębiorczość" jest przedmiotem do wyboru, istnieje mniejsza szansa objęcia nauczaniem wszystkich uczniów, w przeciwieństwie do krajów, gdzie przedmiot ten jest obowiązkowy lub jest realizowany w ramach ścieżki międzyprzedmiotowej.

Ponad połowa krajów nie określa, jakie metody powinny być stosowane w nauczaniu przedsiębiorczości lub robi to w bardzo ograniczonym zakresie

Większość krajów uwzględnia nauczanie przedsiębiorczości w swoich programach szkolnych, natomiast wybór metody nauczania pozostaje do decyzji nauczycieli i rzadko można znaleźć przykłady zaleceń w tej dziedzinie. Zalecenia takie, jeśli już są sformułowane, są najczęściej stosowane w szkołach średnich II stopnia oraz w szkołach zawodowych.

Wyniki badań wskazują, że metody wykorzystujące angażowanie uczniów w doświadczenia pozaszkolne, realizowane w realnych sytuacjach, dają im poczucie kontaktu z prawdziwym światem i są kluczowe dla tego

typu edukacji. Jednak raport informuje, że tylko kilka krajów proponuje uczniom udział w prawdziwych doświadczeniach związanych z działaniami w zakresie przedsiębiorczości, takimi jak tworzenie mikroprzedsiębiorstw czy praca w projektach, jako integralnymi elementami programu nauczania.

W tej sytuacji konieczne jest przygotowanie nauczycieli do nauczania tego przedmiotu poprzez ustalenie wspólnych zaleceń dotyczących metod nauczania prowadzących do osiągnięcia najlepszych rezultatów w procesie kształcenia umiejętności uczniów.

Tematyka przedsiębiorczości jest rzadko poruszana w programach kształcenia nauczycieli, ale pojawia się nieco częściej w doskonaleniu zawodowym

Trudno jest badać zakres występowania tematyki przedsiębiorczości w programach kształcenia nauczycieli w sytuacji, kiedy ponad trzy czwarte krajów/regionów ma szeroką autonomię w formułowaniu programów studiów przez instytucje szkoleniowe wyższego lub też krajowe zalecenia dotyczące kształcenia nauczycieli nie uwzględniają tej tematyki. Jedynie siedem systemów edukacji zawiera elementy obowiązkowego kształcenia w zakresie przedsiębiorczości dla przyszłych nauczycieli, a tylko jeden przewiduje obowiązkowe kształcenie w tym zakresie dla wszystkich kandydatów do zawodu.

W doskonaleniu zawodowym nauczycieli tematyka nauczania przedsiębiorczości jest uwzględniona w znacznie większym stopniu niż w kształceniu kandydatów do zawodu. Dwadzieścia osiem krajów ma kursy doskonalenia zawodowego dla nauczycieli różnych przedmiotów na różnych poziomach szkolnictwa. Doskonalenie zawodowe jest zapewniane przez specjalistyczne instytucje zajmujące się tego typu szkoleniami lub przez placówki specjalizujące się w tematyce przedsiębiorczości. Instytucje te pełnią kluczową rolę w kształceniu i doskonaleniu zawodowym nauczycieli, a także w procesie opracowywania materiałów dydaktycznych i w zapewnianiu wsparcia merytorycznego dla nauczycieli.

Żaden kraj nie spełnił wszystkich oczekiwań związanych z pełnym uwzględnieniem nauczania przedsiębiorczości w szkołach

Oczekiwania te, to sformułowanie i długofalowa realizacja strategii połączona z jej systematycznym monitorowaniem, ustanowienie stałych mechanizmów finansowania oraz ewaluacja efektów kształcenia. Pełne uwzględnienie oznacza także włączenie tematyki przedsiębiorczości do kształcenia i doskonalenia zawodowego nauczycieli. Jak dotąd, żaden kraj nie spełnił tych oczekiwań. Dwie dziedziny wymagają szczególnie zintensyfikowanych działań: efekty kształcenia oraz kształcenie nauczycieli.

Najważniejsza potrzeba wiąże się z wypracowaniem wszechstronnych i spójnych efektów kształcenia na

wszystkich poziomach edukacji oraz odpowiednich metod ich ewaluacji. Natomiast włączenie treści dotyczących przedsiębiorczości do programów kształcenia i doskonalenia wszystkich nauczycieli, niezależnie od poziomu szkoły i przedmiotu, którego nauczają, stanowi ważny wkład w zapewnianie wysokiej jakości nauczania tego przedmiotu dla wszystkich uczniów.

W rezultacie sformułowanie i wdrożenie strategii krajowej może się okazać najlepszą drogą do pełnego spełnienia oczekiwań związanych z nauczaniem przedsiębiorczości w szkołach w Europie.

Pełen tekst raportu *Entrepreneurship Education at School in Europe* jest dostępny w języku angielskim na stronach internetowych Eurydice: www.eurydice.org.pl